

4. Haberman, S. J. Analysis of frequency data / S. J. Haberman. – Chicago : Univ. of Chicago Press, 1974. – XII, 419 p.

5. Plackett, R. L. The analysis of categorical data / R. L. Plackett. – London : Griffits, 1974. – XII, 207 p.

6. Литвак, Б. Г. Меры близости на метризованных отношениях / Б. Г. Литвак // Прикладной многомерный статистический анализ : сб. ст. / Акад. наук СССР, Центр. экон.-мат. ин-т ; науч. ред. : С. А. Айвазян, А. И. Орлов. – М., 1978. – С. 78–93.

Прадстаўлена 16.03.2021 г.

УДК 338.2(476)+316.42(476)

**ДАСЛЕДАВАННЕ РЫЗЫКІ ПРЫ ЗАБЕСПЯЧЭННІ
САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНАЙ АБАРОНЕНАСЦІ**

RISK RESEARCH IN ENSURING SOCIO-ECONOMIC SECURITY

Д. М. Швайба, канд. экан. навук., дац.,

Беларускі нацыянальны тэхнічны універсітэт, Беларусь, г. Мінск

Dz. Shvaiba, Ph. D. in economics, Associate Professor,

Belarusian national technical University, Belarus, Minsk

Даволі часта ў мностве абласцей дзейнасці чалавека з'яўляюцца задачы вывучэння абстаноўкі, якія маюць вялікую колькасць разнастайных якасцяў, любая з якіх мае магчымасць быць важнай для уласцівасцяў гэтай сістэмы. Інфармацыя аб дадзенай сістэме, як правіла, можа быць прадставленна ў выглядзе масіва апісанняў якасцяў вылучаных адзінак даследавання, названых тэрмінам «аб'ект» аўтаномна ад іх прыроды.

Quite often in many areas of human activity there are tasks of studying the situation, having a large number of various qualities, any of which has the ability to be important for the properties of this system. Information about this system, as a rule, can be presented in the form of an array of descriptions of the qualities of selected research units, referred to as the term "object" autonomously from their nature.

Ключавыя словы: сацыяльна-эканамічная абароненасць; дзяржава; грамадства; прадпрыемства; работнік; пагроза; абароненасць; інтарэсы; эканоміка, аналіз, сістэма.

Key words: socio-economic security; the government; society; enterprise; employee; threat; security; interests; Economics, analysis, system.

УВЯДЗЕННЕ

Інфармацыя аб любой сістэме, як правіла, можа быць прадставлена ў выглядзе масіва апісанняў якасцяў вылучаных адзінак даследавання, названых тэрмінам «аб'ект» аўтаномна ад іх прыроды. Якасці аб'ектаў аперацыяналізуюцца з падтрымкай працэдур вымярэння, калі любому аб'екту ставіцца ў суадносіны некаторы сэнс, ступень, градацыя сімптому, якая нясе дадзеную ўласцівасць. Такім чынам атрымліваюцца дадзеныя – адмечаныя вынікі вымярэння сімптомаў, якія выказваюць якасці разгляднага масіва аб'ектаў. Пры ўжыванні фармальных спосабаў перабудовы дадзеных практычна ніякія іншыя звесткі аб аб'ектах і іх уласцівасцях не бяруцца пад увагу. Але, натуральна, досыць важны змястоўны тэст вынікаў вымярэнняў, таму што не кожны раз загадзя зразумела, якія якасці могуць быць інтэграваныя ў даследаванне. Пры гэтым трэба разумець, што жорсткай сістэмы індыхатараў і, тым больш, іх пароговых значэнняў для ацэнкі сацыяльна-эканамічнай бяспекі не існуе. Таму ў больш агульным выглядзе тэст дадзеных прыводзіць да выяўлення 2-ух вядучых тыпаў задач: апісання 1-ых сімптомаў па сродках іншых і канструявання зноў з'яўляючыхся сімптомаў [1, с. 37; 2, с. 118; 3, с. 71].

АСНОЎНАЯ ЧАСТКА

Да мэтай апісання ставяцца тыя задачы; у якіх трэба адны сімптомы разгляданых аб'ектаў прадставіць у вызначэннях іншых сімптомаў тых жа аб'ектаў.

Да мэтай канструявання ставяцца тыя задачы, вынікам рашэння якіх лічыцца фарміраванне агрэгаваных сімптомаў на аснове наяўных. У выніку ў вызначэннях вынікаў канструявання магчыма ўжо больш кампактна абмалеўваць доследны сістэму.

У асобных распрацоўках [2, с. 125] усе іншыя мэты аналізу шматмерных сістэм прадстаўляюцца другаснымі ў адносінах да мэт апісання і канструявання.

Дзяленне задач аналізу дадзеных па іх мэтах, бясспрэчна, не лічыцца адзіна дапушчальным. Іх магчыма дзяліць яшчэ па фармальнай прыкмеце, ўжывальнай для прадстаўлення уваходнага і выхаднага масіва інфармацыі, у сувязі з тым, што верагодна колькаснае і якаснае тэставанне дадзеных. У першым выпадку вынікі прадстаўляюцца формуламі простаі матэматычнай мовы, а ў другім апісанні вырабляецца ў вызначэннях групавак, папарадкаванняў і г. д. Так, да прыкладу, да спосабаў колькаснага апісання ставяцца спосабы рэгрэсійнага аналізу [4, с. 478; 5, с. 105]. З іх падтрымкай шукаецца прадстаўленне «выходных» характарыстык у форме колькасных функцый ад ўваходных дадзеных. Да мэтаў апісання ставяцца мэты ацэнкі ступені сувязі паміж 2-ма сімптомамі. Да мэтаў якаснага апісання ставяцца мэты вызначэння вобразаў. Задачай колькаснага канструявання лічыцца задача фактарнага аналізу [6, с. 69; 7, с. 184], гэта задача падбору такіх лінейных варыяцый разгляданых сімптомаў, якія лепшым чынам апраксіміруюць гэтыя сімптомы. Канструюючыся ўмовы ў гэтым выпадку магчыма разглядаць у якасці сродкаў аперацыянальнага вызначэння «глыбінных» дадзеных сістэмы, якія вызначаюць яе паводзіны. Да мэтаў якаснага канструявання ставяцца мэты групоўкі аб'ектаў, у якой фармуецца намінальны сімптом (разбіцце) на дадзеным масіве аб'ектаў, апраксіміруючых ў пэўным значэнні першасныя дадзеныя.

ЗАКЛЮЧЭННЕ

Такім чынам раней пры матэматычным аналізе шматмерных сістэм для прадстаўлення якасных дадзеных ўжывалася такі колькасная мова, што і для колькасных дадзеных. У сучасных умовах сталі прымяняцца мадэлі і спосабы аналізу дадзеных, якія базуюцца на адэкватным прадстаўленні некалькаснага масіва інфармацыі табліцамі аб'ект-прыкмета і аб'ект-аб'ект, што прывяло да прыкметных прасоўванняў у пабудове матэматычнай дактрыны аналізу дадзеных [8, с. 31; 9, с. 57].

ЛІТАРАТУРА

1. Айвазян, С. А. Классификация многомерных наблюдений / С. А. Айвазян, З. И. Бежаева, О. В. Староверов. – М. : Наука, 1974. – 240 с.
2. Миркин, Б. Г. Анализ качественных признаков: математические модели и методы / Б. Г. Миркин. – М. : Наука, 1976. – 166 с.
3. Орлов, А. И. Прикладная теория измерений / А. И. Орлов // Прикладной многомерный статистический анализ : сб. ст. / Акад. наук СССР, Центр. экон.-мат. ин-т ; науч. ред.: С. А. Айвазян, А. И. Орлов. – М., 1978. – С. 68–138.
4. Кендалл, М. Дж. Статистические выводы и связи / М. Дж. Кендалл, А. Стьюарт ; пер. с англ. Л. И. Гальчука, А. Т. Терехина ; под ред. А. Н. Колмогорова. – М. : Наука, 1973. – 899 с.
5. Маленво, Э. Статистические методы эконометрии : в 2 вып. / Э. Маленво ; пер. с фр. А. И. Гладышевского, Г. А. Френмана ; науч. ред. Б. Н. Михалевского, И. Ш. Амирова. – М. : Наука, 1975–1976. – Вып. 1. – 423 с. ; Вып. 2. – 1976. – 325 с.
6. Жуковская, В. М. Факторный анализ в социально-экономических исследованиях / В. М. Жуковская, К. Б. Мучник. – М. : Статистика, 1976. – 152 с.
7. Харман, Г. Современный факторный анализ / Г. Харман ; пер. с англ. В. Я. Лумельского ; науч. ред. и вступ. ст. Э. М. Браверма-на. – М. : Статистика, 1972. – 486 с.
8. Швайба, Д. Н. Методологические положения по измерению социально-экономической безопасности горнопромышленного сектора экономики // Горный журнал. – 2019. – № 12 (2269). – С. 30–34. – DOI : 10.17580/gzh.2019.12.06
9. Швайба, Д. Н. Концептуальные основы обеспечения социально-экономической безопасности горно-химического комплекса Республики Беларусь // Горный журнал. – 2020. – № 2 (2271). – С. 56–61. – DOI : 10.17580/gzh.2020.02.07.

Прадстаўлена 16.03.2021 г.